

TIS ČERVENÝ Z POHLEDU PAMÁTNÉHO STROMU

LIBOR SEDLÁČEK

AOPK ČR, Sekce ochrany přírody a krajiny, Oddělení obecné ochrany přírody

16. října 2024, Bítov

Památný strom

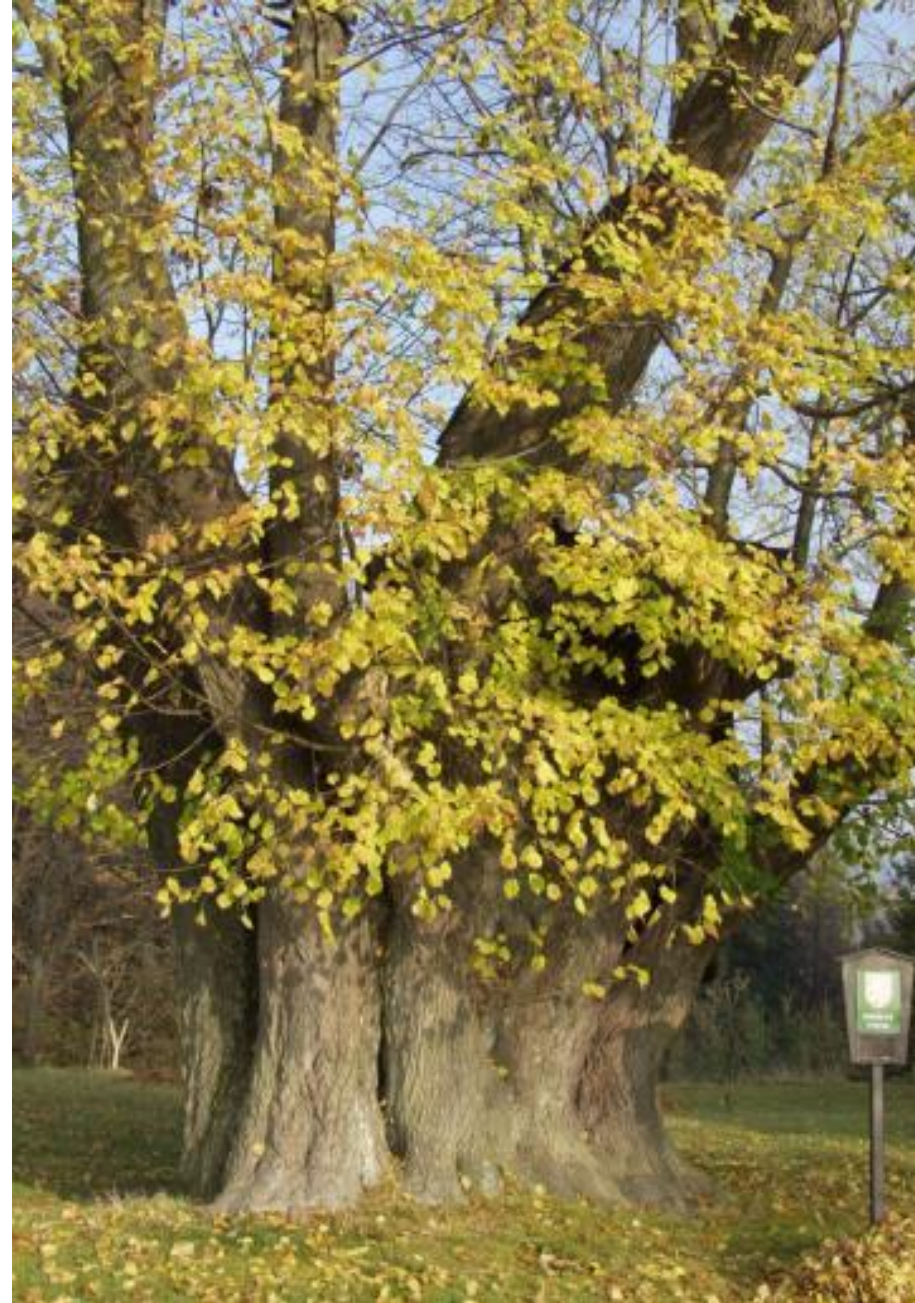

?

Památný strom

- **právní institut zákona č.114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny,**
- **zvýšený stupněm právní ochrany dřevin,**
- **nesouvisí s problematikou státní památkové péče,**
- **stromy mimořádné hodnoty,** případně jejich skupiny a stromořadí, chráněné nad rámec běžné - základní ochrany mimolesních dřevin,
- **podmínka mimořádnosti, jedinečnosti, nadstandardnosti,**
- **přesahové téma ochrany přírody (mimořádná hodnota biologická, ekologická, ale také historická, kulturní, estetická, krajínotvorná....)**
- **jednotlivé důvody ochrany mohou, ale zároveň nemusí působit souběžně....stačí i jediný důvod.**

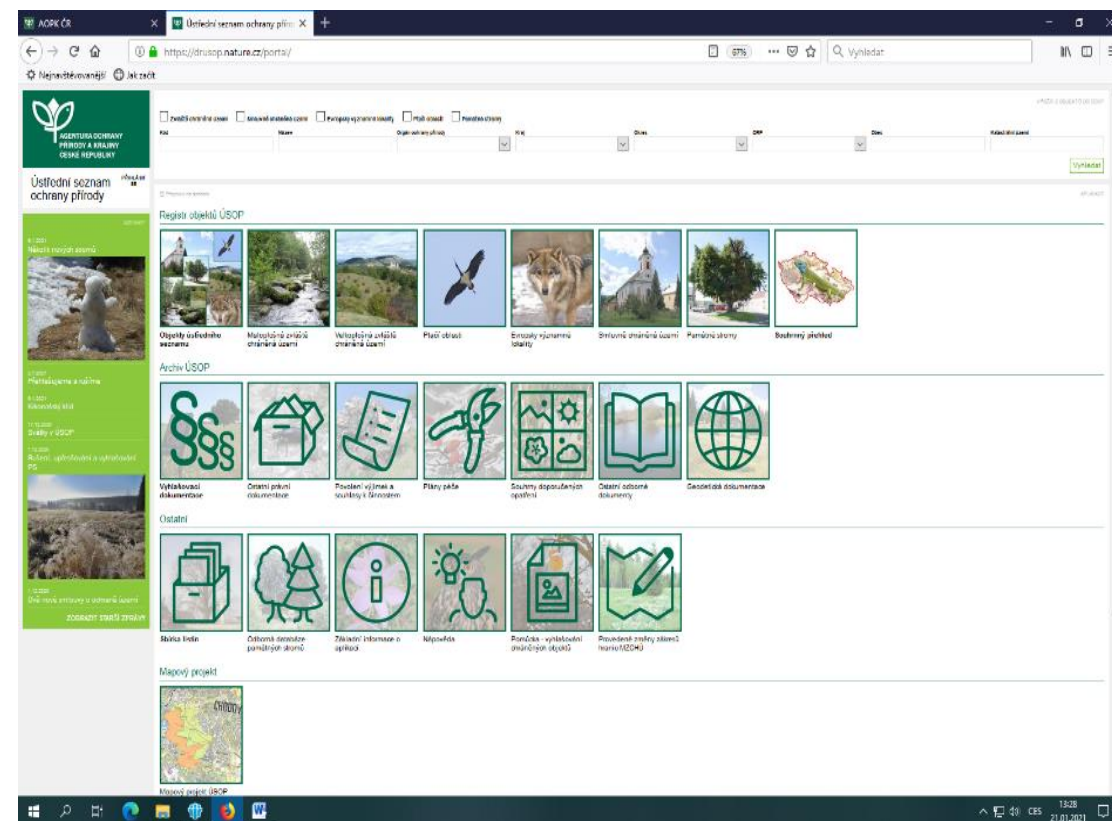
Památný strom – specifika přístupu a péče

- předmět ochrany konkrétního stromu,
- věkové stádium,
- nestandardní a často technicky náročně situace,
- zvýšená finanční náročnost,
- maximální snaha o udržení stromu na stanovišti (v případné podobě torza),
- rušení ochrany a kácení stromu jako poslední možnost.

Památný strom

- Aktuálně evidováno v Ústředním seznamu ochrany přírody více jak **5 400 objektů památných stromů**
- Celkově se jedná o více jak **25 200 jednotlivých dřevin**, chráněných institutem památného stromu,
- Z hlediska druhového zastoupení dominují domácí druhy **lip a dubů**, buky, jasany.
- v různém zastoupení se uplatňují další druhy dřevin, domácí i cizokrajné, včetně méně známých a rozšířených

Mimořádný stářím a vzrůstem

Mimořádný z hlediska neobvyklého vzrůstu a habitu

Mimořádný z hlediska krajinného

Mimořádný z hlediska estetického působení

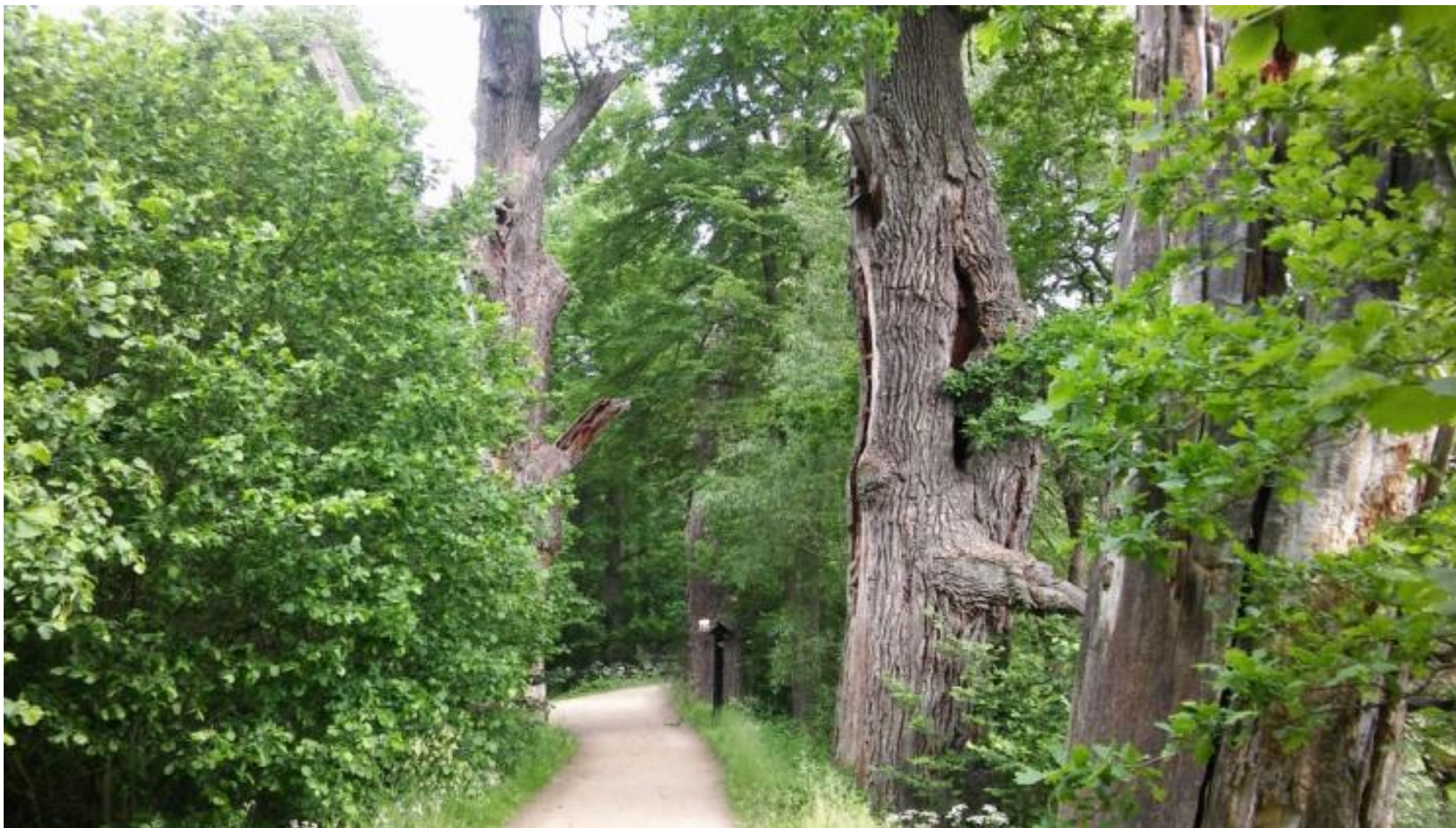
Významná krajinná dominanta

Mimořádný z hlediska historické a kulturní hodnoty

Mimořádný z hlediska biologického a ekologického významu

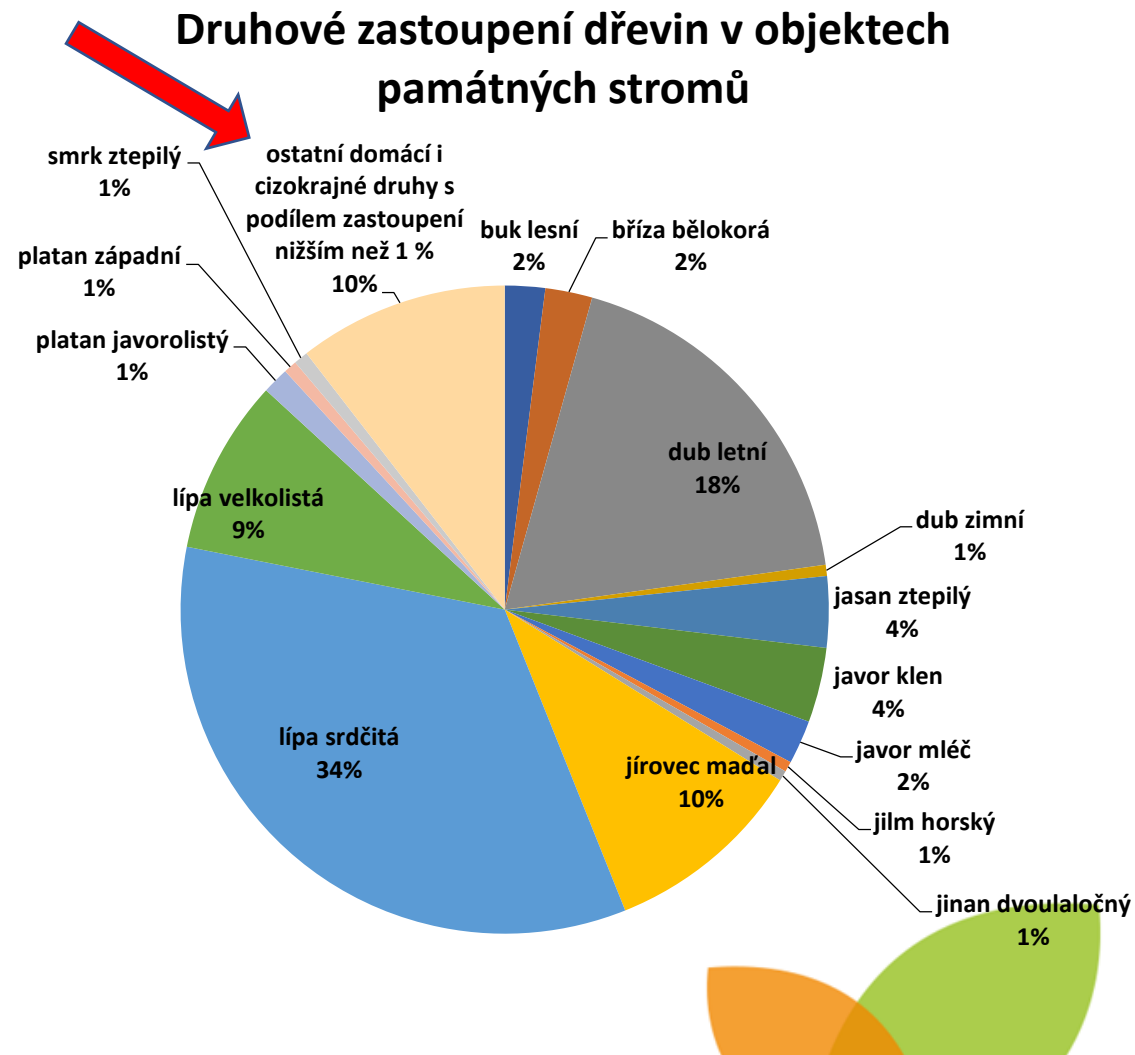

Cenné domácí i introdukované taxony

Tis červený pod ochranou institutu památného stromu

- Mezi památnými stromy výrazně nižší podíl,
- v Ústředním seznamu ochrany přírody **evidováno 101 platných objektů**, což činí **111 jedinců** této dřeviny
- jeho celkové zastoupení mezi památnými stromy činí **méně než 1 %**

Důvody k vyhlášení tisu za památný strom

- Jedinci výjimečného **vzrůstu a habitu**,
- v naší přírodě a krajině již pouze **vzácně si vyskytující dřevina**,
- uchování **jedinečného genetického bohatství** – populace původních střeoevropských dřevin
- mohutní **senescentní jedinci**,
 - obvod kmene nejmohutnějších tisů se pohybuje nad hranicí 4,5 m.

Tis v Krompachu, CHKO Lužické hory

Vzrůst, mohutnost, stáří – senescentní

Obvod kmene: 472 cm (r.2017)

Bohumí Reš, 28.4.2009

Pernštejský tis

Vzrůst, habitus, stáří -
senescentní, součást kulturní
památky

Obvod kmene 471 cm (r. 2017)

Sylva Holánová, 15. 2. 2005

Ivo Tábor, r. 2001

Tisíciletý tis v Žilině

Obvod kmene 452 cm

Vzrůst, mohutnost, genofond.

Eva Mračanská, 19.3.2007

Krňalovický tis

vzrůst, habitus, stáří

obvod kmene 195 cm

Důvody k vyhlášení tisu za památný strom

- **Výjimečný svým stářím**, spolu s lípy a duby dosahuje mezi památnými stromy nejvyššího kmetského věku,
- dožívá se řádů stovek let, u vysazených jedinců se může věk přesahovat až 500 let,
- velmi často se uvádí, že u některých jedinců jejich věk dosahuje až přes 1000 let,
- **stáří památných stromů se velmi často nadhodnocuje**, sporné pokud chybí zápisy z kronik či jiných dobových věrohodných písemných materiálů,
- informace o jejich stáří se mnohdy nepřesně traduje na základě, pověstí, legend a ústní lidové slovesnosti,
- reálně se věk nejstarších památných stromů pohybuje spíš někde mezi 300 – 600 (700) lety

Případ Vilémovického tisu

- Označován ze nejstarší strom v České republice, někdy i ve střední Evropě,
- traduje se věk v **rozmezí 1500 – 1800 (2000) let**,
- jedinečný především vzrůstem a habitem – pravidelná mohutná široká koruna,
- Z odborného pohledu **sporné**, chybí historické doklady,
- tis roste v zadní části zámeckého areálu nad zárubní zídkou v blízkosti zdi zámeckého parku,
- jeho skutečný věk bude pravděpodobně souviset s **dobovým založením zahradních (parkových) úprav areálu**,
- tisy se historicky používaly v renesančních a barokních zahradních úpravách pro zakládání tvarovaných vegetačních prvků (plůtky, stěny, boskety, topiary).

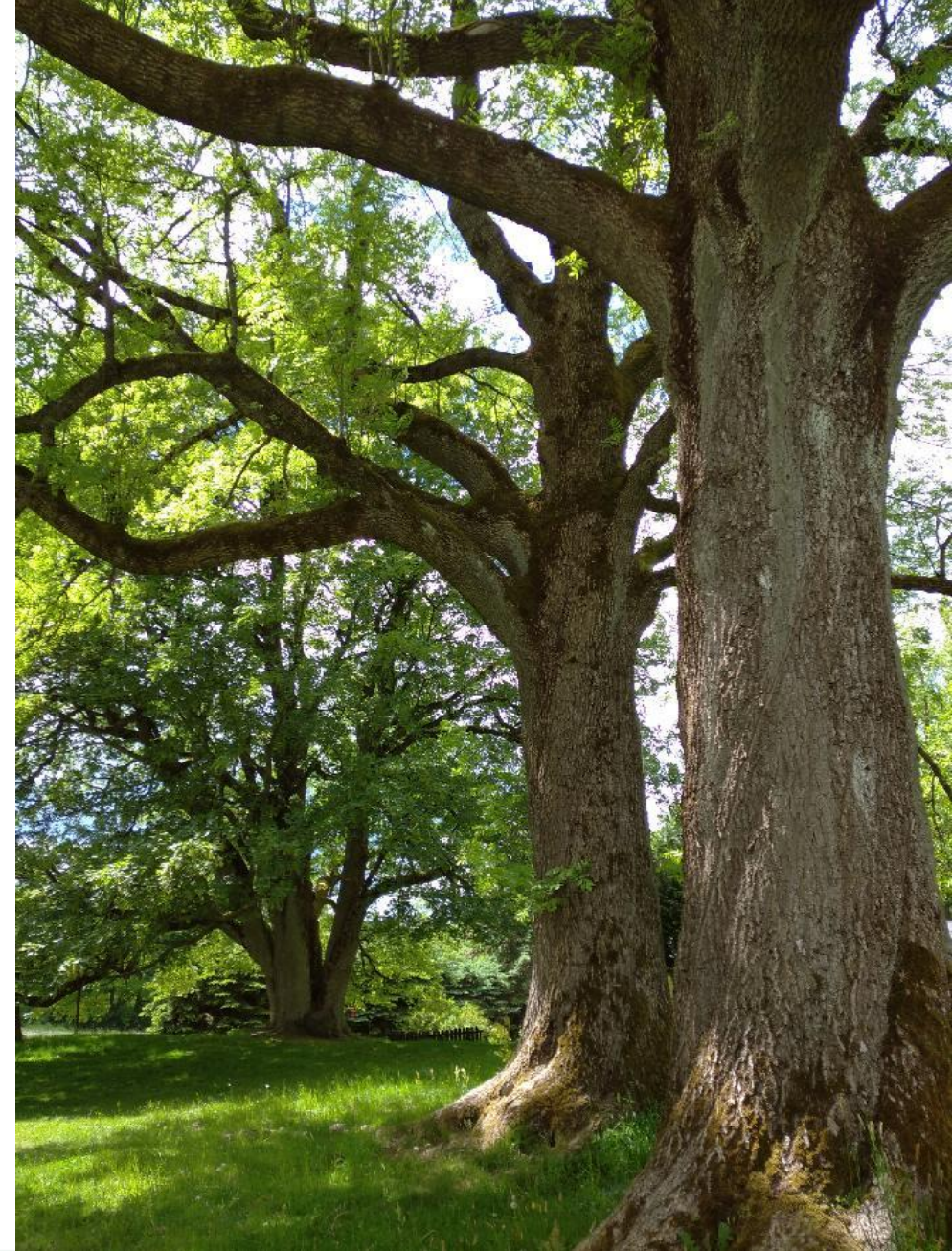
Suldovská, 21.10.2012

Každý občan České republiky může zaslat podnět k vyhlášení stromu (skupiny, stromořadí) za památný.

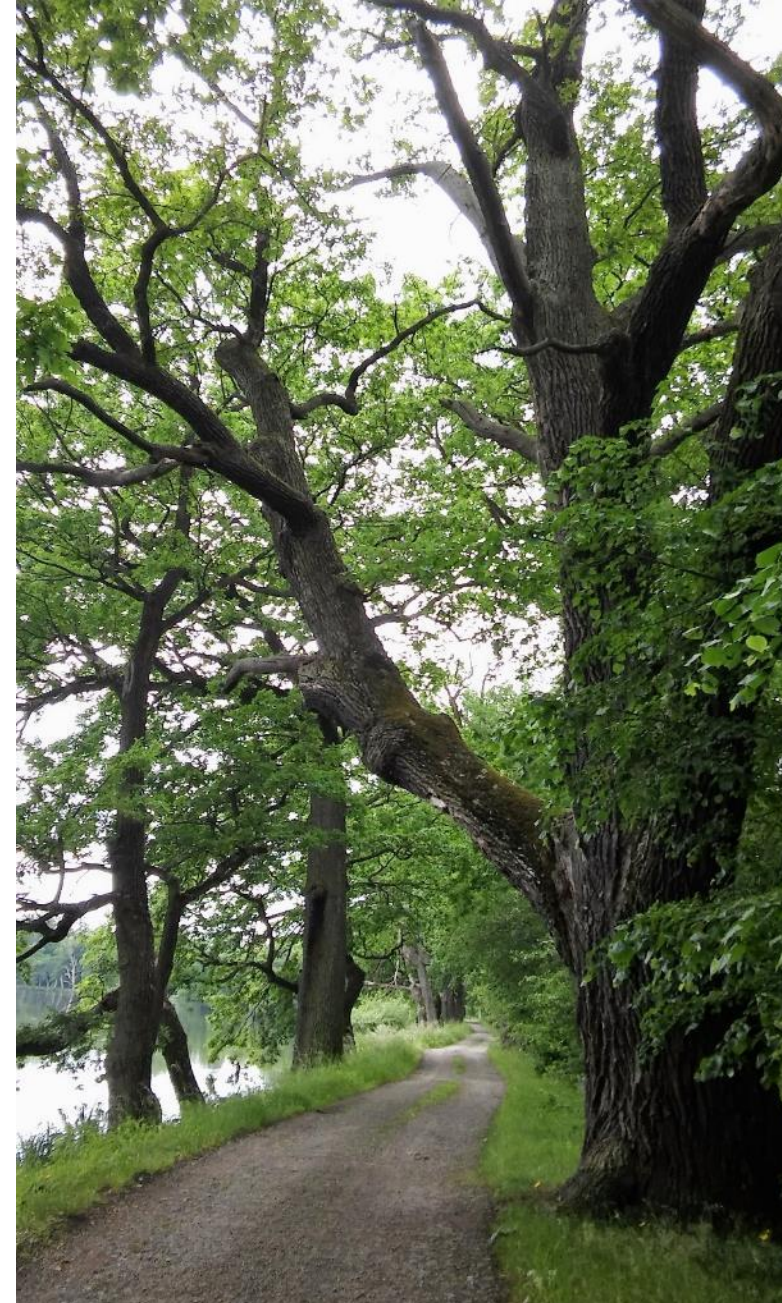

- Podnět je třeba adresovat na **příslušný orgán ochrany přírody**,
- Posuzována je **mimořádná významnost** takového stromu (skupiny, stromořadí).
- Pokud orgán ochrany přírody vyhodnotí podnět jako opodstatněný, zahájí ve věci vyhlášení památného stromu (skupiny, stromořadí) správní řízení.

Součástí podnětu může být i vlastní písemný návrh na vyhlášení památného stromu, ve kterém je mimo jiné zejména uvedeno:

- o jakou dřevinu se jedná,
- na jakém pozemku roste,
- základní dendrometrické údaje - obvod kmene ve výšce 130 cm nad úrovní terénu, přibližná výška stromu, šířka koruny apod.
- zdůvodnění navrhované zvýšené právní ochrany.

NÁVRH NA VYHLÁŠENÍ PAMÁTNÉHO STRONU/PAMÁTNÝCH STROMŮ

Kód ústředního seznamu

Název památného stromu (stromů):

Kraj:

Okres:

Obec:

Příslušný orgán ochrany přírody:

Katastrální území:

Parcelní číslo pozemku:

Vlastník:

Nadmořská výška:

Zeměpisné souřadnice:

Souřadnice JTSK:

Dřevina (název druhu dřeviny):

Charakter výskytu
(solitér, skupina, stromořadí):

Počet jedinců:

Obvod kmene (ve výšce 1,3 m):

Výška stromu:

Výška koruny:

Šířka koruny:

Odhadované stáří:

Zdravotní stav:

Fyziologický stav:

Datum popisu:

Zdůvodnění ochrany:

Podmínky ochrany:

Vymezení ochranného pásma:

Podmínky režimu ochranného pásma:

Zdroje možného ohrožení:

Provedená opatření:

Údaje o literatuře:

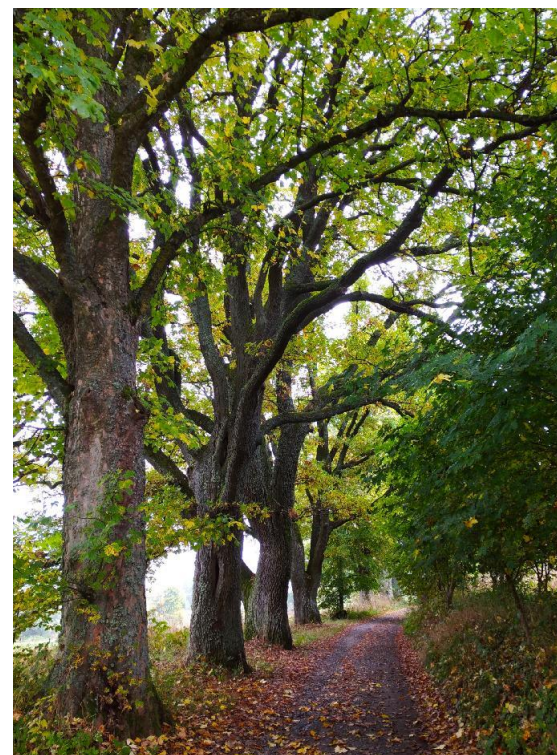
Datum:

Zpracovatel:

Vyjádření regionálního pracoviště AOPK ČR:

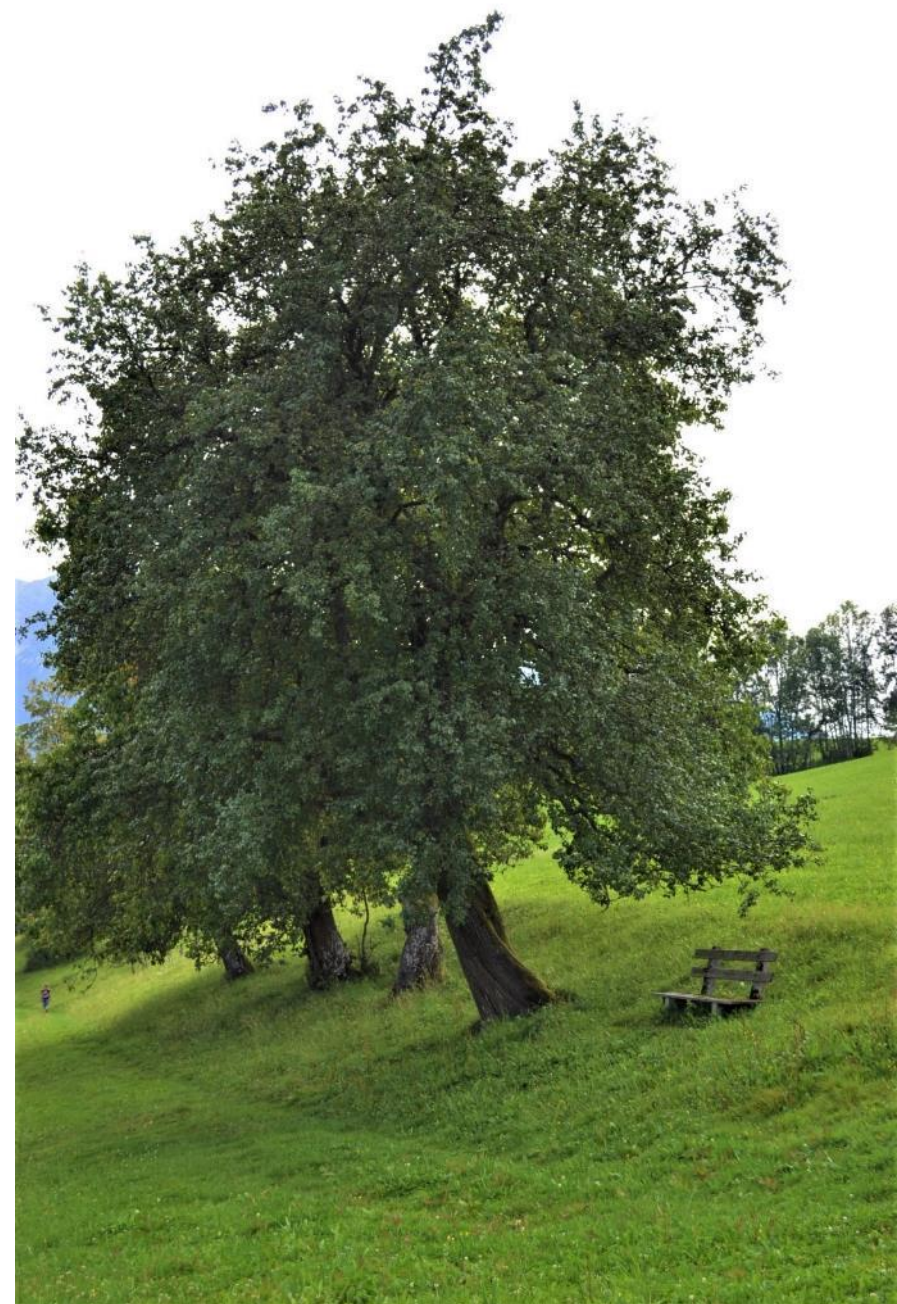
Přílohy:

Poznámka: kód Ústředního seznamu určuje následně AOPK ČR

Správní řízení je zahajováno z moci úřední a je tedy zcela v rukou příslušného orgánu ochrany přírody, zdali se rozhodne památný strom/stromořadí/skupinu památných stromů vyhlásit.

Není zde právní nárok na automatické vyhovění tomuto podnětu ani na zahájení správního řízení o vyhlášení památného stromu. Osoba, která podnět podala, si může vyhradit právo být o výsledku svého podání.

V případě, že příslušný orgán ochrany přírody shledá podnět/návrh jako opodstatněný, vypracuje oznámení o záměru vyhlásit památný strom (odborně dopracuje) a zahájí správní řízení ve věci vyhlášení.

Záměr na vyhlášení památného stromu projedná orgán ochrany přírody s vlastníky pozemku, orgány státní správy dotčenými podle zvláštních předpisů a příslušnou obcí (pokud v téže věci nerozhoduje jako orgán ochrany přírody). **Památný strom je vyhlášen správním rozhodnutím příslušného orgánu ochrany přírody a krajiny.**

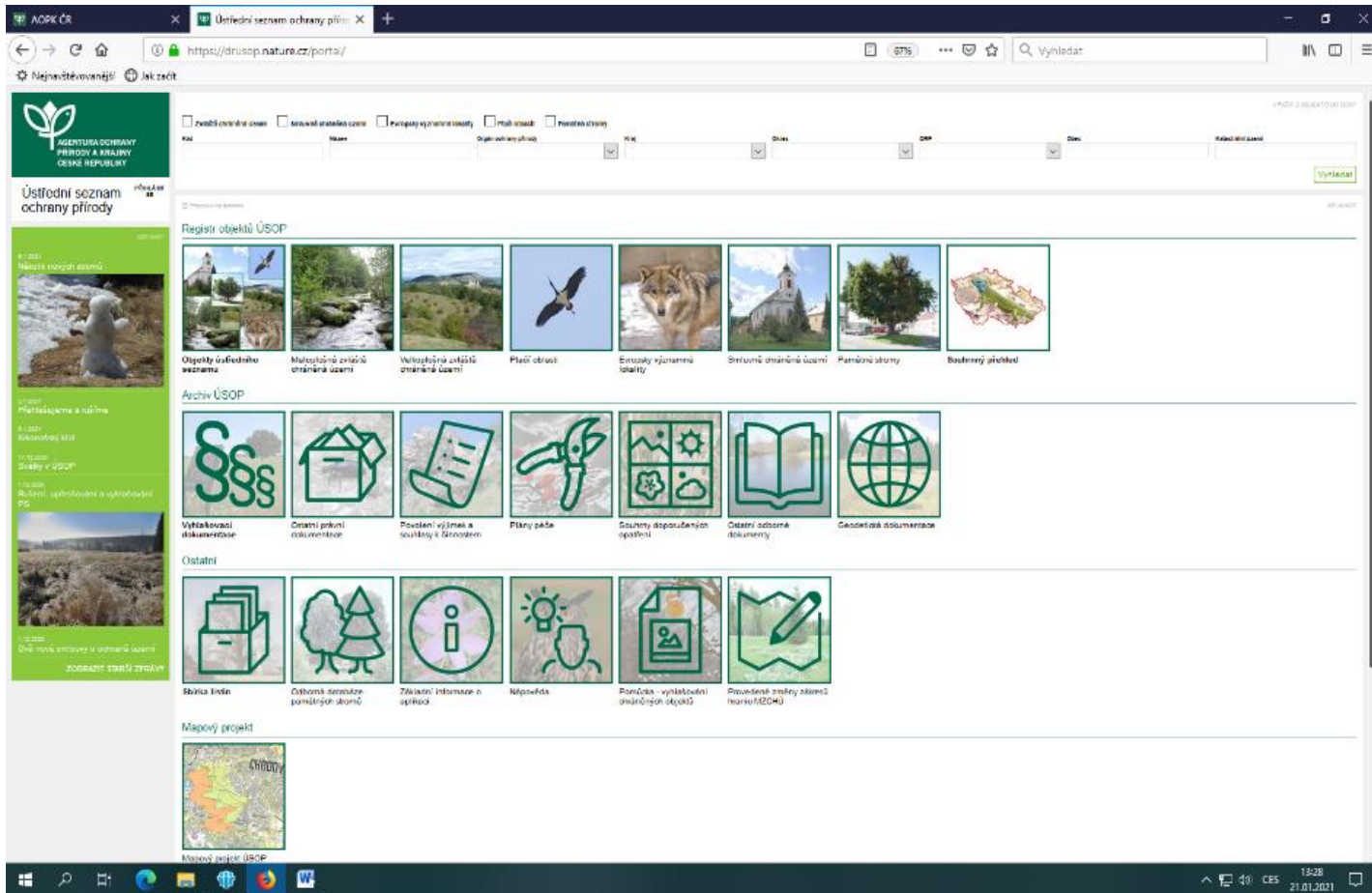

Památný strom roste na pozemku v:	kam zaslat podnět na vyhlášení/žádost o souhlas s ošetřením
CHKO (kromě CHKO Labské pískovce a CHKO Šumava) + NPR, NPP	AOPK ČR, příslušné regionální pracoviště
NP Krkonoše	Správa NP Krkonoše
NP Podyjí	Správa NP Podyjí
NP + CHKO Šumava	Správa NP Šumava
NP České Švýcarsko + CHKO Labské pískovce	Správa NP České Švýcarsko
PR, PP (mimo CHKO)	Krajské úřady
vojenské újezdy	Újezdní úřady
Pozemky, které tvoří součást objektů důležitých pro obranu státu mimo vojenské újezdy	AOPK ČR – příslušné regionální pracoviště (mimo územní správní obvody správ národních parků – zde příslušné správy národních parků)
Česká republika - ostatní území (nejčastější případy)	Obecní úřady obcí s rozšířenou působností

Na označení památných stromů se užívá **malého státního znaku ČR**.

Památné stromy jsou evidovány v **ústředním seznamu ochrany přírody** <https://drusop.nature.cz/portal/>

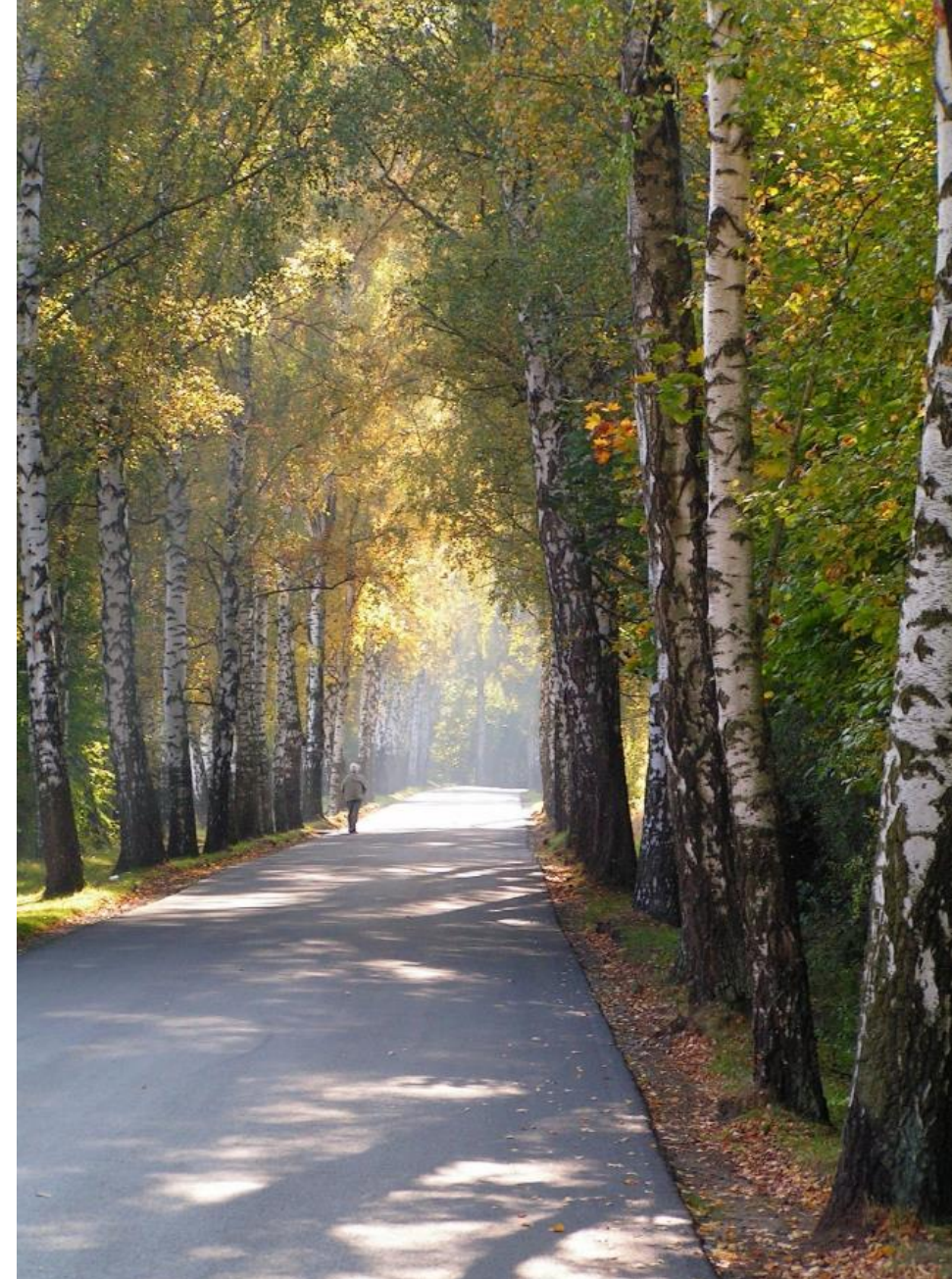
Památný strom - základní principy institutu

Památné stromy je zakázáno poškozovat, ničit a rušit v přirozeném vývoji

Dva hlavní pilíře zvýšené právní ochrany:

- **Ochranné pásmo** – zabezpečení stromu před škodlivými a rušivými vlivy, jejich omezení na nezbytně nutnou míru
- **regulace péče a veškerých zásahů** - prováděno pouze se souhlasem orgánu, který ochranu vyhlásil, dohled příslušného úřadu

Péče o památný strom je povinností vlastníka pozemku, na kterém strom roste.

Památný strom – ochranné pásmo

- Je-li třeba památné stromy zabezpečit před škodlivými vlivy z okolí, vymezí pro ně OOP, který je vyhlásil, ochranné pásmo, tzv. **vymezené** = možné stanovit činnosti a zásahy, jejichž výkon lze provádět po souhlasu OOP.
- Pokud tak neučiní, má každý strom **základní ochranné pásmo** ve tvaru kruhu o poloměru desetinásobku průměru kmene měřeného ve výši 130 cm nad zemí. V tomto pásmu **není dovolena žádná pro památný strom škodlivá činnost** (výstavba, terénní úpravy, odvodňování, chemizace).

Je vhodné, aby příslušný orgán ochrany přírody ochranné pásmo ze zákona ponechával pouze v situacích, kdy nehrozí, že by blízké okolí stromu mohlo být v budoucnu dotčeno jakýmkoliv nepříznivým zásahem. **Převážná většina případů tak spíše vyžaduje zvláštní vymezení ochranného pásma dle konkrétní situace, charakteru a využívání - funkce lokality.**

Regulace péče a veškerých zásahů do památného stromu

Ke všem zásahům péče o památné stromy je ze zákona **nutný souhlas orgánu ochrany přírody**, který je oprávněn vyhlášovat nebo rušit ochranu památných stromů.

K udělení souhlasu je třeba podat písemnou žádost, která by měla obsahovat:

- identifikaci a název památného stromu,
- lokalizaci památného stromu – parcelní číslo, katastrální území,
- základní identifikační údaje žadatele,
- vyjádření vlastníka pozemku, pokud jím není žadatel,
- důvod, rozsah a specifikace zamýšleného zásahu v podobě: slovního popisu, zákresu do fotodokumentace a přiloženého projektu navržených pěstebních opatření/projektu péče/odborného či znaleckého posudku.

Souhlas je udělován formou správního rozhodnutí.

Orgán ochrany přírody **souhlas** udělí **formou správního rozhodnutí**, a to pouze tehdy a v takovém rozsahu, který zajišťuje, že nedojde k poškození památného stromu (např. stanoví vhodný typ řezu, rozsah a technologie provedení, požadavky na kvalifikaci zhotovitele, vhodné časové období apod.)

Zásahy musí být provedeny na vysoce odborné úrovni, profesionálním arboristou s příslušným odborným vzděláním, praxí v oboru, certifikací apod.

Vzhledem k finanční náročnosti ošetřování památných stromů je možné využít **finanční podpory ze státních dotačních programů v gesci Ministerstva životního prostředí**, především z **Programu péče o krajinu a Národního plánu obnovy – podpora obnovy přirozených funkcí krajiny**. V případě větších projektů lze využít také **Operační program Životní prostředí**. Podrobné informace k jednotlivým programům je možné získat na stránkách www.dotace.nature.cz.

Zrušit ochranu památného stromu může příslušný orgán ochrany přírody **jen z důvodu veřejného zájmu** (např. ochrana veřejného zdraví, majetku apod.), který převažuje nad zájmem ochrany přírody, **nebo z důvodu ztráty předmětu ochrany** – strom zcela zanikl (požár, rozpad, nedovolené odstranění apod.) a fakticky již vůbec neexistuje.

Pokud není ochrana památného stromu zrušena, nemůže příslušný orgán ochrany přírody rozhodnout o povolení ke kácení.

Samotný zánik památného stromu automaticky nezakládá důvod ke zrušení jeho ochrany.

Situace, kdy dojde k zániku stromu, ale nikoliv k zániku předmětu jeho ochrany (např. vylomený padlý strom, u kterého je i nadále zřejmá jeho mohutnost, pro kterou by vyhlášen, odumřelé torzo stromu, které stále naplňuje mimořádnost z hlediska estetického, krajinotvorného, biologického či historického apod.).

Zaniklý památný strom nelze považovat za zrušený, je stále veden jako chráněný objekt ÚSOP. Pokud však příslušný orgán ochrany přírody dospěje k závěru, že předmětný **památný strom zanikl a tím došlo i ke ztrátě předmětu jeho ochrany**, je zcela nezbytné, aby uvedl tuto **skutečnost do souladu s právním stavem** a ochranu památného stromu zrušil a oficiální dokument zaslal AOPK ČR (ÚSOP).

Závěrem.....

Při výběru památných stromů a navrhování jejich ochrany je třeba postupovat velice uvážlivě a zhodnotit veškerá kritéria i širší souvislosti. Podstatné je především řádně zvážit, jestli daný strom, skupina stromů nebo stromořadí opravdu dostatečně naplňují požadavek mimořádné významnosti, tak aby institut památného stromu chránil jen zcela výjimečné dřeviny a neztratil tak na své nadstandardnosti a jedinečnosti.

Děkuji za pozornost 😊

Libor Sedláček
(libor.sedlacek@nature.cz)

